

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.6.61](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.6.61)

УДК 336.14:338.432

А. А. Осіпова,
викладач кафедри економіки, Уманський національний університет садівництва
ORCID ID: 0000-0002-5330-3676

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

A. Osipova
Lecturer of the Department of Economy, Uman National University of Horticulture

EFFICIENCY OF STATE SUPPORT FOR AGRICULTURAL PRODUCTION INSTRUMENTS

Становлення та функціонування економічних відносин в Україні за принципами ринкової системи господарювання вимагає уваги до сільського господарства, від діяльності якого напряму залежить продовольча безпека країни та зростання її експортного потенціалу. І наразі склалася ситуація, коли для подальшого успішного розвитку даної галузі необхідний перегляд акцентів державної фінансової підтримки. Практика надання державної підтримки засвідчує необхідність її провадження за різними напрямками – економічним, фінансовим, правовим, інвестиційним, бюджетним – з означенням відповідних інструментів реалізації, проте вітчизняна практика зосереджується лише на фінансовій й економічній, ігноруючи всі інші види.

У сучасних умовах виникають питання про доцільність, змістовність і кількість бюджетних програм, спрямованих на підтримку аграрного сектора економіки і, як наслідок, їх вплив на розвиток сільських територій. У представленій статті розглянуто та проаналізовано державну підтримку сільськогосподарського виробництва в Україні. На основі досліджень проведено оцінку ефективності використання інструментів державної підтримки сільськогосподарського виробництва та сформульовано напрями їх вдосконалення.

The formation and implementation of economic relations in Ukraine according to the principles of the market system of management requires attention to agriculture, on the activities of which directly depends the food security of the country and which is one of the key components of the country's export potential. However, for the further successful development of this industry, it is necessary to revise the emphasis of public financial support, which should cover the full range of financial transactions. In Ukraine, state support is implemented in various areas, which allows it to be grouped into separate types (economic, financial, legal, investment, budget) with the definition of appropriate implementation tools.

The article considers and analyzes the state financial support of agricultural production in Ukraine. As a result of the study, it is shown that the main obstacle to the implementation of the agricultural development program is the insufficiently high level of application of state regulation measures and insufficient funds allocated for state support of agriculture. Also, there is an

insufficiently high level of development of the state budget, indicators of excess of planned expenditures over actual ones have been established. This obstacle, as a consequence, leads to inefficient management of the industry as a whole. The persistence of the declining trend of domestic agricultural production in all categories of farms and the indebtedness of producers to the state on loans dictate the need to adjust the state management of agricultural production.

On the basis of researches the estimation of efficiency of use of tools of the state support of agricultural production is carried out and directions of improvement are formulated. The need to change approaches to the development, implementation and efficiency of state targeted programs to support agricultural production has been identified. At the same time, some instruments of state support are described, in particular, a special VAT collection regime. During the research, the negative impact of the abolition of the special VAT regime on the overall development of the industry was established.

Ключові слова: державна фінансова підтримка; аграрний сектор; сільськогосподарське виробництво; галузь; кредитування.

Key words: state financial support; agricultural sector; agricultural production; industry; crediting.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах сучасної фінансово-економічної та політичної ситуації України, сформованої внаслідок військового конфлікту, світової пандемії та євроінтеграції, перспективним є питання розвитку аграрного сектору економіки України для забезпечення належного рівня продовольчої безпеки населення.

Держава, виконуючи свої функції у різних сферах розвитку, є стабілізуючим фактором суспільного зростання в цілому, оскільки виступає суб'єктом ринкових відносин, поєднуючи в собі особливості виробника, споживача, покупця, продавця, інвестора, кредитора та боржника. Відтак створення сприятливих умов для всіх учасників ринкових відносин є основним завданням держави. Аграрна політика, у поєднанні зі всіма іншими видами державної політики, слугує економічним інструментарієм забезпечення продовольчої безпеки, а тому потребує розробки ефективних механізмів її реалізації, аналізу результативності стратегічного планування та діючих інструментів підтримки та стимулювання розвитку аграрного сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. У працях вітчизняних науковців має місце значне розмаїття підходів щодо вибору форм, методів та інструментів фінансово-економічної підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Так, у своїх дослідженнях Н. Коваль та О. Радченко вказують, що «... для поліпшення організаційної та фінансової структури малих аграрних підприємств необхідно вдосконалити процеси комунікації, адаптації зарубіжного досвіду державної підтримки та сформуванню відповідну державну політику (управління, економічне середовище, захист прав власності та сприятлива регуляторна база) [6, с. 112].

На думку Г. Прунцевої, «... ефективність діяльності аграрних підприємств демонструє негативну динаміку щодо зменшення прибутковості. Таким чином, з метою покращення результатів діяльності сільгоспвиробників важливо забезпечити ефективний контроль за виконанням державних програм, вдосконалити існуючі механізми субсидування та посилити можливість доступу малих та середніх виробників до програм підтримки» [12, с. 88].

В той же час Л. Васильєва пропонує «стратегію державної підтримки аграрних товаровиробників, яка формується з наступних взаємопов'язаних елементів: визначення генеральної мети, обґрунтування пріоритетних напрямів державної підтримки, виділення суб'єктів аграрного сектору – отримувачі державної підтримки; вибір методів та форм державної підтримки, розробка конкретних заходів державної підтримки, формування механізму реалізації заходів державної підтримки [2, с. 59].

На думку Т. Гузенко й А. Адаменко, «... ефективна державна фінансова підтримка сільського господарства має ґрунтуватись на чітко визначених та обґрунтованих стратегічних цілях та індикаторах розвитку галузі, які будуть передбачати в тому числі опанування нових ринків для збуту вітчизняної сільськогосподарської продукції, сталий розвиток сільського господарства, підвищення рівня конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників та забезпечення продовольчої безпеки держави» [4, с. 375]. А. О. Скорук і І. Зубар вважають, що «ключовим напрямом вирішення проблем розвитку аграрного сектору економіки України та сільських територій в площині сталого розвитку може стати ... розвиток малих форм господарювання та їх кооперації» [13, с. 109].

Позиція С. Онисько та М. Кіц полягає у розгляді «... фінансово-економічної підтримки сільського господарства як базової детермінанти не лише розширеного відтворення ресурсно-виробничого потенціалу аграрної сфери, а й як необхідної передумови соціально-економічного піднесення села в цілому». Науковці притримуються думки, що «... фінансово-економічна підтримка сільського господарства має усувати диспропорції в аграрному секторі та забезпечувати максимальне сприяння розвитку найбільш перспективних ланок сільськогосподарського виробництва [8, с. 94].

Європейські науковці, зокрема П. Фейндт та ін. стверджують, що «... з перевіреними раніше інструментами аграрної політики існує компроміс між точністю та трансакційними витратами. Тому виникає потреба у розробці нових інструментів аграрної політики для ефективного інтегрування проблеми природи та охорони навколишнього середовища». Автори проаналізували сильні та слабкі сторони, можливості та ризики спільної сільськогосподарської політики ЄС з точки зору природи й охорони навколишнього середовища. Результат є двозначним: з одного боку, загальна сільськогосподарська політика формує стабільну інституційну основу з хорошими фінансовими ресурсами та багатьма інструментами екологічної політики. З іншого боку, домінування суб'єктів аграрної політики, мислення на статус-кво й обмежені можливості участі призводять до систематичного ослаблення підходів до природної та екологічної політики, дефіциту регуляторних норм і правозастосування, браку даних і низької ефективності [1].

У попередніх наших дослідженнях [9] ми розглядали перелік програм і обсягів фінансування за ними, показники реалізації механізмів державної підтримки сільськогосподарського виробництва, що засвідчило необхідність подальших реформ системи державного управління аграрним сектором економіки України.

Формулювання цілей статті. Метою написання статті стало визначення ефективності інструментів державної підтримки сільськогосподарського виробництва. При цьому увага зосереджується на пріоритетах і недоліках державного фінансування з метою визначення пріоритетних напрямів для розвитку галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. З кожним роком усе складнішою стає ситуація у системі планування державної аграрної політики. Негативний вплив на її провадження та розвиток аграрної галузі здійснює і незавершене формування управлінської компоненти, зокрема відсутність профільного міністерства. Наразі в Україні залишається проблема з бюрократизацією процедури державної підтримки сільськогосподарського виробництва, а тому, як наслідок, не завжди виконуються пріоритетні завдання політики [11].

В основі процесу державного регулювання вітчизняного сільськогосподарського виробництва закладено економічну підтримку доходів аграрних товаровиробників. Це пов'язано з тим, що вони повинні забезпечуватися необхідним рівнем доходності за умов несприятливої ринкової кон'юнктури, а також бути матеріально зацікавленими вести сільськогосподарське виробництво в такому обсязі, якості й асортименті продукції, які вигідні споживачам для забезпечення соціальної стабільності суспільства.

Варто зауважити, що вітчизняний механізм державного регулювання сільського господарства характеризується різноманітністю та різноплановістю використання різних інструментів впливу. Багато з них застосовуються у різних країнах з різними рівнями розвитку економіки, однак принцип дії в окремих країнах має багато спільного, а от форми та методи застосування різняться за своєрідністю та масштабом реалізації. Також дані відмінності зумовлені національними особливостями розвитку сільського господарства, рівнем продуктивних сил, позиціями країни на світовому аграрному ринку й іншими факторами.

Збереження тенденції спаду вітчизняного сільськогосподарського виробництва в усіх категоріях господарств і заборгованість товаровиробників перед державою за кредитами, безсумнівно, диктують необхідність коригування державного управління сільськогосподарським виробництвом. Саме тому при створенні ефективної системи підтримки аграрного сектору, по-перше, необхідно враховувати інтереси не тільки держави, а й виробників і споживачів. Тож, з одного боку, слід виробляти продукцію відповідного попиту, а з іншого – стимулювати попит, тобто вирішувати питання про платоспроможність населення. Даний принцип, на наш погляд, може стати основним у механізмі державного регулювання сільськогосподарської діяльності. Однак все вищезазначене можливо реалізувати виключно на основі використання оптимальних форм господарювання.

По-друге, при розробці моделі державного регулювання слід враховувати, що подолання кризи в сільському господарстві значною мірою залежить від вирішення ключових макроекономічних проблем (пільгових кредитування й оподаткування, державного субсидування, цінового регулювання).

В Україні державна підтримка реалізується за різними напрямками, що дозволяє згрупувати її за видами й означити інструменти реалізації (рис. 1).

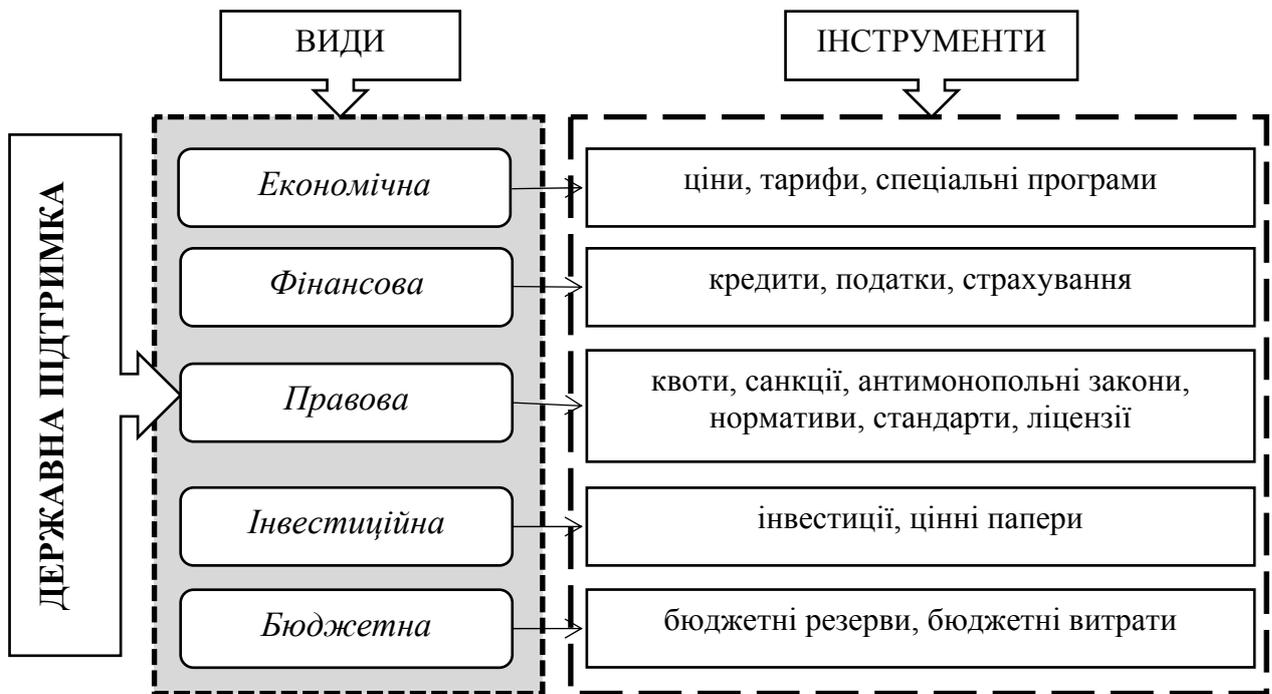

Рис. 1. Види й інструменти державної підтримки сільськогосподарського виробництва *

* узагальнено автором

Аналіз практикованих в Україні та зарубіжних країнах шляхів і методів реалізації державної підтримки сільськогосподарського виробництва дав змогу виокремити п'ять основних її видів: економічну, що втілюється в практичну діяльність шляхом встановлення та регулювання цін і тарифів, а також провадження спеціалізованих програм; фінансову, інструментами втілення якої є сфери кредитування, страхування й оподаткування; квоти, санкції, нормативи, стандарти, ліцензії й антимонопольні закони є інструментами втілення правового виду; інвестиційна державна підтримка здійснюється за рахунок залучення у сільськогосподарське виробництво інвестицій – як вітчизняних, так і зарубіжних, – а також випуском спеціалізованих цінних паперів; втілення на практиці бюджетної підтримки стає можливим за рахунок акумулювання у сільськогосподарське виробництво бюджетних резервів, а також включенням коштів, спрямованих на допомогу розвитку зазначеної галузі до переліку витрат бюджету на відповідний період.

У сучасних умовах виникають питання про доцільність, змістовність і кількість бюджетних програм, спрямованих на підтримку сільськогосподарського виробництва і, як наслідок, їх вплив на розвиток сільських територій (рис. 2).

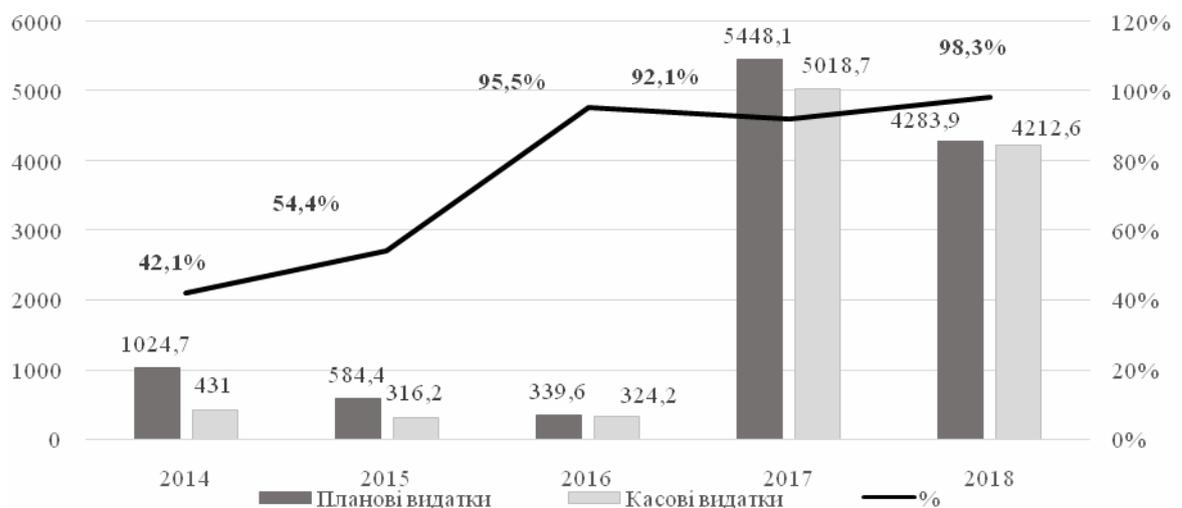

Рис. 2. Рівень виконання показників розподілу видатків Державного бюджету України

Джерело: побудовано автором на основі [5]

Аналіз показує не лише суттєве зростання програм бюджетної підтримки у 2017 – 2018 роках порівняно з 2014–2016 роками. В цілому протягом 2014–2018 років загальний обсяг прямої державної та

фінансової підтримки сільського господарства за рахунок бюджетних коштів склав 10 302,7 млн грн (касові видатки), з яких 9231,3 тис. грн було виділено у 2017–2018 роках (відповідно 5 018,7 та 4 212,6 млн грн, що майже у 10 разів перевищує відповідний обсяг 2014 року (431 млн грн).

Відтак бачимо, що все суттєвішого значення набуває політика державної підтримки сільськогосподарського виробництва як інструмент впливу на розвиток суб'єктів економіки. Так, у 2018 р. відсоток виконання фінансування склав 98,3%, тоді коли у 2014 р. лише 42,1.

Упродовж 2015–2016 рр. було скасовано спеціальний податковий режим функціонування ПДВ у сільськогосподарській сфері, у результаті чого загальний обсяг державних дотацій скоротився у 3,8 рази. Даний режим у 2012–2016 рр. був важливим інструментом державної підтримки, особливо зважаючи на те, що розмір бюджетних дотацій знизився із 3343,8 млн грн у 2008 р. до 339,6 млн грн у 2016 р. А протягом 2008–2017 рр. сільськогосподарські товаровиробники отримали 93665,8 млрд грн державної підтримки через ПДВ [7].

За даними звіту Рахункової палати України, в останні роки спостерігається тенденція до зростання обсягів виробництва валової продукції сільського господарства як у постійних, так і в фактичних цінах. А от зв'язок між обсягами надання державної підтримки й об'ємами виробництва сільськогосподарської продукції не прослідковується [5].

Зважаючи на наведені факти, слід наголосити на необхідності зміни підходів до розробки, реалізації і підвищення ефективності державних цільових програм підтримки сільськогосподарського виробництва.

У 2019 р. обсяг прямої бюджетної підтримки сільського господарства України характеризувався нижчими показниками, порівняно з 2018 роком. Так, Законом України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» від 23 листопада 2018 року № 2629 передбачено витрати Міністерства аграрної політики і продовольства у розмірі 11,12 млрд грн, що на 12% менше, ніж у попередньому році. Загалом на програми підтримки та розвитку сільського господарства у 2019 році передбачено 5 909,0 млн грн. Однак фінансування більшості напрямів держпідтримки було виконано лише на 30–40 % [9].

Сільське господарство – один з кредитомістких секторів національної економіки, що пов'язано з сезонним розривом між вкладенням і надходженням коштів, безперервністю процесів відтворення, значною потребою в обігових засобах. У західних країнах активно використовуваним інструментом державного регулювання є пільгове кредитування. Його особливістю є те, що відсоток за кредит встановлюється на рівні, за якого виробник має можливість покрити витрати та забезпечити певний приріст капіталу. Варто відзначити, що частка аграрного сектору у ВВП України сягає майже 17%, тоді як у портфелі банківського кредитування вона у 2015–2017 рр. становила лише 6–7%. Разом з тим спостерігається динаміка зростання обсягів кредитування сільськогосподарських підприємств у 2016–2019 рр. (рис. 3) [14].

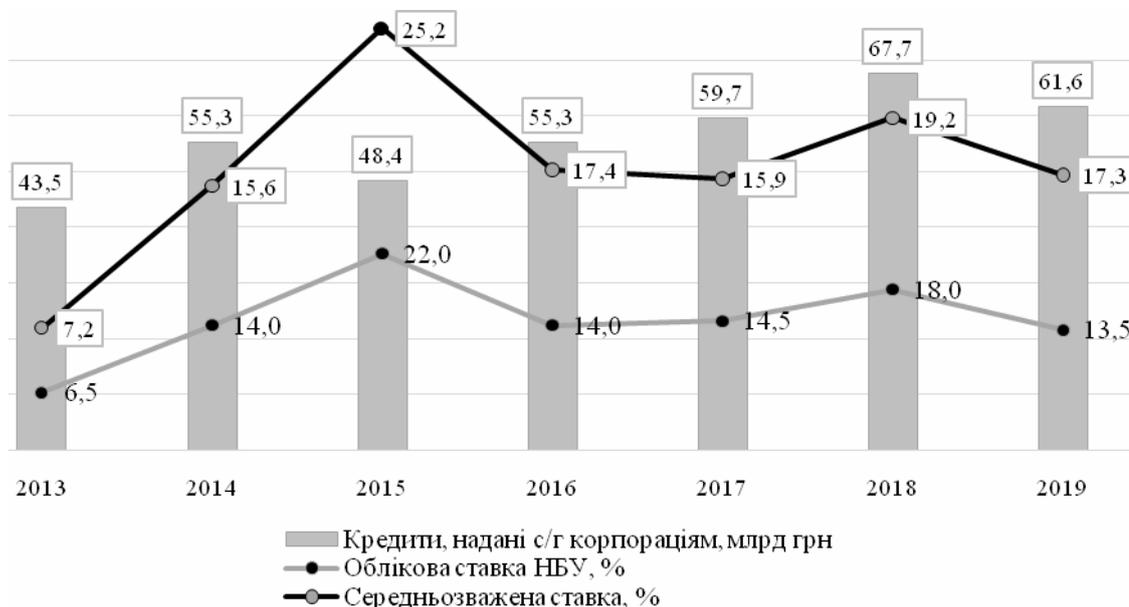

Рис. 3. Показники банківського кредитування сільськогосподарських підприємств України

Джерело: побудовано автором на основі [14]

З рис. 3 бачимо, що загальна сума виданих кредитів сільськогосподарським підприємствам зросла у 2018 р. на 27,51 млрд грн порівняно з 2013 роком, а відсоткова ставка за користування кредитними коштами впродовж 2013–2018 рр. росла у 1,24 рази: з 14,3% у 2013 р. до 17,7% у 2018 р. [14].

На високу вартість кредитних ресурсів впливають такі фактори, як відсутність у більшості сільськогосподарських підприємств стійких довгострокових пасивів і ліквідної застави (вітчизняні банківські установи оформляють заставу, яка в кілька разів перевищує суму самої позики); складність прогнозування фінансових результатів діяльності сільськогосподарських товаровиробників через їх залежність від природно-

кліматичних умов і різних коливань цінової кон'юнктури; неопрацьовані критерії і методики оцінювання кредитоспроможності позичальника з урахуванням специфіки галузі [3].

У 2020 році, відповідно до постанови КМУ № 106 «Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств», удосконалено механізм державної підтримки кооперативам і визначено додаткові напрями підтримки фермерським господарствам, зокрема: дотація за утримання від 5 корів молочного напрямку продуктивності; бюджетна субсидія на одиницю оброблюваних угідь (1 гектар) для новостворених фермерських господарств, що надаватиметься їм для провадження сільськогосподарської діяльності; часткова компенсація витрат, пов'язаних з наданням дорадчих послуг; відшкодування сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам 70% вартості (без ПДВ) техніки та обладнання – як придбаних, так і профінансованих за рахунок банківського кредиту [15]. Загалом у 2020 році на фінансову підтримку заходів у сільському господарстві шляхом здешевлення кредитів передбачено 1,2 млрд грн. Компенсації підлягають відсоткові ставки за короткостроковими кредитами, залученими для покриття виробничих витрат та середньо- і довгострокові кредити для придбання основних засобів сільськогосподарського виробництва, здійснення витрат, пов'язаних з будівництвом і реконструкцією виробничих об'єктів сільськогосподарського призначення. Для прозорості та оптимізації програми передбачено обмеження щодо суми компенсації до 5 млн грн на одного суб'єкта з річним оборотом до 20 млн грн та до 15 млн грн на суб'єкта в тваринництві [10].

Окремої уваги з даної позиції заслуговують кредити інвестиційного характеру на реконструкцію та впровадження нових технологій. Як варіант вирішення даної проблеми, поряд з комерційними банками слід створювати споживчі кредитні кооперативні банки. Такий банк може видавати своїм пайовикам кредити за мінімально можливими відсотковими ставками, пов'язуючи та регулюючи процентні ставки з конкретними заходами.

Неодмінною умовою функціонування державної підтримки сільського господарства є її всесторонність. Тому державна політика підтримки сільськогосподарського виробництва повинна полягати не лише у виділенні субсидій функціонуючим господарствам, а й у розробці різних механізмів формування та підтримки новостворених підприємств різних форм господарювання, які, внаслідок відсутності поручителів і відповідної застави, не можуть залучити кредитні ресурси. Одним із варіантів вирішення проблеми є товарне кредитування (отримання підприємствами добрив, паливно-мастильних матеріалів, нової техніки, запчастин до неї і т.д.) за рахунок коштів бюджету, виділених спеціальним організаціям підтримки дрібнотоварного сектору у вигляді субвенцій, занесених у їх статутні капітали. Повернені від товарного кредиту кошти повинні реінвестуватися у новостворені фермерські та підсобні господарства, в результаті чого з'явиться реальна можливість у бажаючих організувати свій сільський бізнес у вигляді подібних аграрних формувань.

Окремої уваги потребує цінове регулювання. Мається на увазі використання державних управлінських важелів регулювання цін на основні види матеріально-технічних ресурсів, граничні ціни й енергоносії та економічні санкції за перевищення або стимулювання за зниження рівня цін. До таких слід віднести: розширення застосування лізингу та субсидій для товаровиробників на науково-технічну продукцію, придбання сучасної техніки та мінеральних добрив; встановлення для торгово-посередницьких організацій, сервісних підприємств і організацій АПК граничних націнок на основні види промислової продукції зі скасуванням передоплати. При цьому рівень прибутковості будь-яких сервісних підприємств в АПК не повинен перевищувати аналогічних показників обслуговуючих сільськогосподарських підприємств.

Удосконалення фінансово-кредитних відносин в аграрному секторі щодо конкретних видів продукції і послуг має проходити при паралельному функціонуванні ринкових цін і цін, що регулюються безпосередньо державою на регіональному рівні.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Відтак в умовах ринкової економіки основою державної аграрної політики має стати розвиток і забезпечення стимулів для ефективного виробництва сільськогосподарської продукції, адже необхідність підтримки власного сільськогосподарського товаровиробника активно підтверджується не лише розвиненими країнами світу. Така підтримка є виправданою і з позиції вітчизняних державних інтересів, адже в сучасних умовах розвитку економіки України питання продовольчої безпеки країни виходить на перший план, а стратегія розвитку сільського господарства повинна бути орієнтована на самозабезпеченість регіонів і країни в цілому. Проте наявність окремого, а тим паче широкого спектру видів державної підтримки сільськогосподарського виробництва вимагає вагомості і раціональної нормативно-правової бази.

Список літератури.

1. Feindt P.H. et al. SWOT-Analyse der derzeitigen Agrarpolitik aus Sicht des Natur- und Umweltschutzes. In: *Ein neuer Gesellschaftsvertrag für eine nachhaltige Landwirtschaft*. 2019. Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-662-58656-3_5
2. Васильєва Л.М. Державна підтримка аграрного сектору економіки країни в умовах функціонування в складі СОТ як основа забезпечення продовольчої безпеки. *Modern Economics*. 2019. №17. С. 55–60.
3. Васьківська К.В., Содома Р.І., Децик О.І. Зміцнення кредитних відносин аграрних підприємств з банками. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2015. № 5. С. 11–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2015_5_5 (дата звернення 18.05.2020)

4. Гузенко Т.С., Адаменко А.П. Державна фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників Сумської області. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 3 (14). С. 369–375.
5. Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, спрямованих на надання державної підтримки агропромислового комплексу. Звіт рахункової палати від 20.08.2019 № 20-6: електрон. фахове вид. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2019/20-6_2019/Zvit_20-6_2019.pdf 18.04.2020).
6. Коваль Н.І., Радченко О.Д. Детермінанти стану фінансових ресурсів малих аграрних підприємств. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 3. С. 100–116. URL: <http://efm.vsau.org/storage/articles/November2019/XPTQTrFsewLHcHfPFNTy.pdf> (дата звернення 20.05.2020).
7. Насіров Р. Про АПК і податки. *Аграрполіт*. URL: <https://agropolit.com/blog/85-roman-nasirov-pro-apk-i-podatki> (дата звернення: 27.04.2020).
8. Онисько С.М., Кіц М.В. Удосконалення організаційно-економічного механізму державної підтримки сільськогосподарських підприємств. *Фінанси України*. 2015. №4. С. 86–95.
9. Осіпова А.А. Напрями державної фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2020. № 4. URL: <https://www.inter-nauka.com/ua/issues/economic2020/4/5883> (дата звернення 18.05.2020)
10. Програми підтримки АПК у 2020 році. Khoda.gov.ua: вебсайт: URL: <https://khoda.gov.ua/programi-p%D1%96dtrimki-apk-u-2020-roc%D1%96> (дата звернення 21.05.2020)
11. Проект стратегії Єдина комплексна стратегія та план дій розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015-2020 роки: проект МінАПК. URL: <http://minagro.gov.ua/system/files/202015-2020.pdf> (дата звернення 16.04.2020)
12. Прунцева Г.О. Аналіз ефективності державної підтримки сільськогосподарських підприємств. *Економіка і організація управління*. 2020. № 1 (37). С. 79–88.].
13. Скорук О.П., Зубар І.В. Перспективні напрями організації фермерської кооперації. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 7. С. 97–109
14. Статистика фінансових ринків: Національний Банк України. URL: <https://www.bank.gov.ua> (дата звернення 05.05.2020)
15. Уряд розширив напрями держпідтримки аграріїв – деталі. Agropolit.com: вебсайт: URL: <https://agropolit.com/news/16183-uryad-rozshiriv-napryamki-derpidtrimki-agrariyiv--detali> (дата звернення 10.05.2020)

References.

1. Feindt, P. et al. (2019), “SWOT analysis of current agricultural policy from the perspective of nature and environmental protection. SWOT analysis of current agricultural policy from the perspective of nature and environmental protection”, In: *A new social contract for sustainable agriculture*, Springer, Berlin, Heidelberg, available at: https://doi.org/10.1007/978-3-662-58656-3_5 (Accessed 5 May 2020).
2. Vasil'jeva, L.M. (2019), “State Support of the Agrarian Economy Sector in the Conditions of Functioning within the WTO as the Basis of Providing Food Safety”, *Modern Economics*, vol. 17, pp. 55–60.
3. Vas'kivs'ka, K.V. Sodoma, R.I. Decyk, O.I. (2015), “Strengthening credit relations of agricultural enterprises with banks”. *Social'no-ekonomichni problemy suchasnogo periodu Ukrainy*, vol. 5, pp. 11–70, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2015_5_5 (Accessed 18 May 2020).
4. Guzenko, T.S. Adamenko, A.P. (2019), “State financial support of agricultural producers of Sumy region”, *Pryazov's'kyj ekonomichnyj visnyk*, vol. 3 (14), pp. 369–375.
5. Accounting Chamber of Ukraine (2019), “Report on the results of the audit of the effectiveness of the use of state budget funds aimed at providing state support to the agro-industrial complex”. Report of the Accounting Chamber dated 20.08.2019 № 20-6: electron. specialties type, available at: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2019/20-6_2019/Zvit_20-6_2019.pdf 18.04.2020 (Accessed 18 April May 2020).
6. Koval', N.I. Radchenko, O.D. (2019), “Determinants of the state of financial resources of small agricultural enterprises”, *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktual'ni pytannja nauky i praktyky*, vol. 3, pp. 100–116, available at: <http://efm.vsau.org/storage/articles/November2019/XPTQTrFsewLHcHfPFNTy.pdf> (Accessed 20 May 2020).
7. Nasirov, R. (2020), “About agro-industrial complex and taxes”, *Agropolit*, available at: <https://agropolit.com/blog/85-roman-nasirov-pro-apk-i-podatki> (Accessed 27 April May 2020).
8. Onys'ko, S.M., Kic, M.V. (2019), “Improving the organizational and economic mechanism of state support of agricultural enterprises”, *Finansy Ukrainy*, vol. 4, pp. 86–95.
9. Osipova, A.A. (2020), “Directions of state financial support of agricultural enterprises”, *Mizhnarodnyj naukovyj zhurnal «Internauka»*. Serija: «Ekonomichni nauky», available at: <https://www.inter-nauka.com/ua/issues/economic2020/4/5883> (Accessed 20 May 2020).
10. AIC support programs in 2020 (2020), *Khoda.gov.ua: vebsajt*, available at: <https://khoda.gov.ua/programi-p%D1%96dtrimki-apk-u-2020-roc%D1%96> (Accessed 20 May 2020).

11. Draft strategy The only comprehensive strategy and action plan for the development of agriculture and rural areas in Ukraine for 2015–2020: the draft Ministry of Agriculture (2020), available at: <http://minagro.gov.ua/system/files/202015-2020.pdf> (Accessed 16 April May 2020).
12. Pruceva, G.O. (2020), “Analysis of the effectiveness of state support of agricultural enterprises”, *Ekonomika i organizacija upravlinnja*, vol. 1 (37), pp. 79–88.
13. Skoruk, O.P. Zubar, I.V. (2018) “Perspective directions of the organization of farmer's cooperation”, *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktual'ni pytannja nauky i praktyky*, vol. 7, pp. 97–109.
14. National Bank of Ukraine (2020), “Statistics of financial markets”, available at: <https://www.bank.gov.ua> (Accessed 05 May 2020).
15. Agropolit.com: vebsajt (2020), “The government has expanded the areas of state support for farmers – details”, available at: <https://agropolit.com/news/16183-uryad-rozshiriv-napryamki-derjpidtrimki-agrariyiv--detali> (Accessed 10 May 2020).

Стаття надійшла до редакції 09.06.2020 р.